

Проблеми захисту корпоративних прав при вчиненні значних правочинів

Цивільне право та цивільний процес

Аспірант, Ковалишин Олександр Романович
Асистент кафедри цивільного права
Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

Корпоративні права акціонерів характеризуються багатогранністю та багатоаспектністю прояву. Але існує чимало проблем пов'язаних з реалізацією та захистом корпоративних прав акціонерів. Зокрема, труднощі виникають при вчиненні акціонерним товариством значних правочинів. Такі правочини опосередковано торкаються майнових інтересів акціонерів.

Проблеми пов'язані з охороною прав акціонерів свого часу розглядали такі фахівці в галузі корпоративного права як В.А.Васильєва, В.В.Луць, Н.С.Глусь, В.М.Кравчук, О.В.Регурецька, І.В.Спасибо-Фатєєва, В.С.Щербина, та інші. В даній статті хотілося б окреслити ряд проблем пов'язаних з прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства»(далі – Закону) №514-V від 17 травня 2008 року[1]. Одним із нововведень зазначеного Закону є норми, що стосуються значних правочинів.

Статтею 70 Закону України «Про акціонерні товариства» регулюється порядок укладення значних правочинів та встановлюється конкретний відсоток голосів акціонерів акціонерного товариства, який є необхідним для укладення такого правочину. Зокрема, в ч. 1 ст. 70 Закону зазначається, що рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є його предметом, становить від 10 до 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, приймається наглядовою радою.

Відповідно до ч. 3 ст. 70 Закону рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 відсотків, але менша ніж 50 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства,

приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій.

Така чітка градація є однозначно прогресивною порівняно з нормами, що регулювали дане питання в Законі України «Про господарські товариства»[2]. Варто відмітити, що в Законі України «Про господарські товариства» не було визначено процедури укладення значних правочинів, а норма п. «і» ст. 41, якою до компетенції загальних зборів акціонерного товариства належало затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства, була недієвою.

Не можна погодитися з думкою деяких авторів про те, що вище зазначене нововведення створює труднощі в звичайній господарській діяльності акціонерного товариства[4, с. 3]. Адже укладення правочину, предметом якого є понад 10% активів підприємства, є все ж таки вагомою подією в господарській діяльності такого підприємства. Такий правочин істотно впливає на ринкову вартість акцій. Крім того, такі господарські операції здійснюються досить рідко. Тому, на нашу думку, дещо ускладнена процедура прийняття рішення щодо такого правочину є цілком виправданою.

Та разом з тим не варто робити висновок, що формулювання ст. 70 Закону є повністю досконалим. Зокрема, підтримуючи думку І.В.Спасибо-Фатєєвої, необхідно відзначити, що недоліком Закону є відсутність правових наслідків вчинення значних правочинів з порушенням порядку та умов його укладення[5, с. 291]. В таких ситуаціях доводиться виходити з загальних положень цивільного законодавства, та визнавати правочин недійсним посилаючись на норми глави 16 Цивільного кодексу України, виходячи з того, що правочин вчинений з порушенням норм законодавства.

Постає також проблема пов'язана з визначенням розміру активів підприємства. В даному питанні також не можна уникнути зловживань з боку недобросовісних осіб.

Може виникнути ситуація, коли попри активи на підприємстві також є значні борги. Так, зокрема, генеральний директор з метою обійти норму ст. 70

Закону України «Про акціонерні товариства» може вчинити дії спрямовані на збільшення активів підприємства, взявши від імені підприємства кредит. Відповідно балансова вартість чистих активів підприємства зростає. За підсумками звітного фінансового періоду активи будуть значно завищеними. В наступному періоді активи знову зменшаться, оскільки кредити необхідно буде віддати. Саме в цей період такий керівник має можливість вчинити значний правочин без відповідної згоди наглядової ради або рішення загальних зборів акціонерів(в залежності від співвідношення ринкової вартості майна або послуг, що є предметом правочину, до активів підприємства). Саме тому варта було б також враховувати також борги підприємства, в тому числі непогашені кредити. В такий спосіб можна було б реально оцінювати фінансове становище підприємства.

Виникають проблеми щодо залучення зацікавлених осіб при оспорюванні значних правочинів та правочинів щодо яких є заінтересованість. В ч.1 ст. 12 ГПК України серед сторін корпоративного спору визначаються учасники господарського товариства(в тому числі такі, що вибули) та саме господарське товариство. Нічого не зазначено про зацікавлених осіб при оспорюванні значних правочинів і в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» №13 від 24.10.2008 року[3]. Швидше за все, це зумовлено тим, що Постанова прийнята на основі практики вирішення справ, що сформувалася не на базі Закону України «Про акціонерні товариства», а на основі інших нормативно-правових актів, які регулювали дані відносини до появи останнього. А між тим контрагенти таких правочинів є зацікавленими особами. У випадку, якщо це фізичні особи, вони фактично позбавляються права захищати свої інтереси в господарському суді при розгляді даної справи. Тому було б доцільно в наступній постанові Пленуму ВСУ дозволити залучати контрагентів як третіх осіб в корпоративних спорах, що впливають з вчинення значного правочину. – використано в п. 2.1. Дисертації

Підсумовуючи вище зазначене, варто відмітити, що з прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства» постали нові питання, які необхідно вирішувати. Чимало проблем виявляється в процесі його застосування на практиці. В будь-якому випадку, потрібно рухатися шляхом внесення відповідних змін для якнайшвидшого усунення таких недоліків.

Література:

1. Закон України «Про акціонерні товариства» №514-V від 17.09.2008 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2008. - №50-51. - Ст.384.
2. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. №49. - Ст.682.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України №13 від 24.10.2008 року «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» // Вісник Верховного Суду України. - №11. – 2008.
4. Гарагонич О.В. Правовий статус АТ // <http://www.bnc.in.ua>.
5. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: дис. ... доктора юр. наук:12.00.03 / Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна. – Х., 2000. – 369с.